

Передплата

на «РУСЛАНА» вкисьноть:
з Австрії:
на цілий рік . . . 20 кор.
на пів року . . . 10 кор.
на чверть року . . . 5 кор.
на місяць . . . 1-70 кор.

За границю:

на цілий рік: зі щоденною
висьлюю 7 доларів, або 12
рублів; з висьлюю двічі
в тижні 5½ долара, або 10
рублів; з висьлюю що субо-
ти 4½ долара, або 9 рублів.
Поодинокое число по 10 сот.

Телефон Редакції ч. 1484. — Конто почт. щадниці ч. 98.704.

РУСЛАН

«Вирвеш ми очи і душу мь вирвеш; а не возьмеш милости і віри не возьмеш,
бо руске ми серце і віра руска.» — З Руслановкх псальмів М. Шашкевича

Виходить у Львові що дня
крім неділі і руских свьят
о 5½ год. по полудні.

Редакция, администрация, і
експедиция «Руслана» при
ул. Оссолинських ч. II. партер
(фронт від ул. Тихої). Експ-
диция місцева в Агенції
Соколовського в пасажі Гав-
мана.

Рукописи вертає ся лише
на попередче застережене.

Рекламації неопечатані в
вільні від порта. — Оголо-
шення звичайні приймають
ся по ціні 20 с. від стріч-
ки, а в «Надісланім» 40 с.
від стрічки. Подяки і при-
ватні донесеня по 30 сот.
від стрічки.

Річ гр. Еренталья про заграничну політику.

(X) На повнім засіданю австрійської делеґації в розправі над етатом міністерства заграничних справ забрав слово також гр. Еренталь, щоби пояснити заграничну політику монархії, котрої він є керманічем. А як небудь престольна річ зазначила виразно напрям заграничної політики, а міністер гр. Еренталь давав вьясненя в сій справі вже в комісії делеґацій, то теперішні виводи набирають ще більшого значіння, бо осьвічують на ново вельми ясно напрям австро-угорської заграничної політики.

Проголошена цісарем перед двома роками прилука від трицяти літ австро-угорськими військами на основі берлінського договору занятих країв турецьких Босни і Герцоговини до Австро-угорської монархії положила конець тимчасовості і положила підвалини до сталого культурного розвитку сих країв, а тим самим і до дальшого розвитку монархії. Як небудь на приказ цісаря відкликано з Новобазарського санджаку австро-угорське військо, яке там стояло залогою, і тим зазначено, що монархія не має ніяких заборчих намірів на Балкані, проявило ся в заграничнім дневникарстві держав, поставлених поза тридержавним союзом, велике роздратоване задля мнимого змаганя Австро-Угорщани до розширеня на Балкані. Навіть недавно ще мимо покінченя пересилена з нагоди прилуки Босни і Герцоговини в анґлійських часописах появили ся висти про підсовувані австро-угорському наслідникови престолоа наміри що до Солуня.

Тимто було се вельми вказаною річю, що гр. Еренталь ще раз перед Европою рі-

шучо заявив, що прилука Босни і Герцоговини, в котрі монархія внесла стілько культурних придбань, мала тільки довести до управильненя сталах відносин, які там витворили ся від 30 ти літ, з виключенем всяких думок про областні забори. Тим способом осягнула монархія свободу діланя політичного, котре звернене є на удержанє і скріпленє независимости Туреччини, а також на удержанє независимости і мирного розвитку всіх інших балканських держав. Все те отже, що вже перед двома роками з прилукою Босни і Герцоговини було проголошене монархом, повторив міністер гр. Еренталь, щоби розвіяти сі невірні висти, які все ще від часу до часу появляють ся в заграничнім дневникарстві.

Ся заява гр. Еренталья була навязана до промов в сій справі делеґатів і став лише доказом згідности в поглядах великої більшости делеґатів із становищем керманяча заграничної політики. А промови сі делеґатів зачепили також тему про взємні між державами партійного союзу і дали привід міністрови до поясненя що до тридержавного союзу а особливо до Італії.

Навязуючи до промови дел. Грабма й Ра, зазначкв гр. Еренталь, що взаємини між Австро-Угорщиною а Італією є вельми приятні, а хоч тут і там в прилюднім настрою не все виявляє ся сей приятний вираз, то обидві союзні держави так високо цінять випробувану союзню політику, що она находить одобрене в щораз ширших кругах населеня обидвох держав. Сей настрій між обидвома державами і їх часеленем став щораз теплійший і сердечнійший, чям більше розповсюджує ся переконанє, що Австрійско-угорська монархія

має лише народно-господарські змаганя на Сході і бажає лише розширеня народно-господарських взаємин і не думає про які небудь областні забори.

В своїй промові потвердив міністер гр. Еренталь наново те саме, що перед двома роками проголосив цісар, а тим способом розвіяв усякі сумніви що до взаємин між обидвома сусідними державами і тим неперечно причинив ся до поправи обопільного настрою, а особливо до поправи настрою в Італії.

Замітна була також відповідь міністра на адресу соціалдемократичних і ческих делеґатів, з котрих перші втягали в розправу личности цісаря Франц Йосифа і Вільгельма, а другі виступали проти союзу з Німеччиною і проти німецького володаря.

На замітку дел. соц. Реннера, що «народи Австрії сами собі полішені, як се є в Швайцарії, давно вже нашпили би дорогу до мира» відповів міністер з живою досадою, що в той спосіб тут говорить ся про монарха. Погляд соціал. делеґата є невірний і історично й політично. Історично невірний, бо кожда дитина знає, яку ролю відіграла династія в розвитку монархії, а політично хибний сей погляд, бо кождий предметово мислячий чоловік з вдякою споглядає на монарха, котрий за час довгого володарства все вчинив, щоби народи могли жити в мирі і щоби монархія дійшла до розцьвіту. Є се отже велика невдячність з боку соціалдемократів супроти монарха, котрий санкционував загальне право виборче і тим уможливив, що представники сего сторонництва тут засідають.

Так само рішучо застеріг ся міністер проти виводів дел. Реннера і Удржаля, звернених проти Німеччини і цісаря

47

Вечері над Леманом.

Написав о. Марьян Моравський, з дозволу видавця
переложив о. Іван Платюк.

(Дальше).

Легоу. Треба признати, що є то рід доказу, що заставляє много над тим думати. Надармо глядять в памяти хотьби одного оказу зміни віроісповіданя, що дав би ся протиставити поглядови Don Pardovala; в кругах свого знаня єго не знаходжу, а за ним міг би я навести много інших і з Франції і з Америки. І взагалі признати належить, що ми нині слухали о католицькім красні і важні річи, і як в перших вечерах збирав почесні пан Deville, так нині, думаю, належать ся они Don Pardoval-ови. Але вже хйба на тім закінчимо: бо остеречи мушу вас, що вже пізна пора.

Семйонов. Я також признаю, що послідна точка порушена Don Pardoval-ом, та атракційна сила католицизму, в обставинах, серед яких являє ся, дуже мене застановляє, але ціла ваша попередна розправа так вела ся, як коли би в лові католицизму не було нічо третого, лиш або католицизм, або протестантизм. Не хотів я з тим обзивати ся, щоби не переривати ходу цікавої розмови. А тепер прилучаю ся до до міння пана Легоу, що вже нам час розійти ся.

Семий вечер.

Семого вечера на терасі озера Beau Riva

панував підчас обіду якийсь торжественний настрій. Ми знали, що розмовляємо з собою послідний раз, бо на другий день мало виїхати кількох з нас з Ouchy. Miss Wilson була по вчерашній розмові нервова і неспокійна, пан Deville насуплений. Але вечер був прекрасний — і то додатно впливало на уми. Озеро, все чудово сиєне і свьітляне, було того дня ще чуднійше. Яксь маловидна мрака мусіла опанувати атмосферою, бо цілий овид перед нами, і озеро і береги, і місто, хоть дуже виразні, однак видавали ся неначе нереальними, на пів прозорими, неначе наскрізь перешиті лагідним жемчужним свьітлом. Шпба Леману полискувала ся як опалеве море; всі відтіни небесної краски іграли по кипарисних верхівях і заливах побережа. Лише з сторони заходу лишало ся трохи золота на небі, а трохи карміни. А від полудня прямо перед нами, білі верхки великанів Mont-Blanc, Bielle, Dent du midi, що для них не було ще зайшло сонце, свьітили якимсь блідо-рожевим блеском.

Той чар природи настроїв поволі і розохотив уми бесідників. Підчас обіду говорило ся дуже много про красу Швайцарії. Вкінці від краси природи перенесла ся розмова про красу римської літургії, в якій ішли назаводи miss Wilson і Don Pardoval. Притім вишло на яву, що miss Wilson бере живий уділ в ритуалістичнім руху, що тоді панував в певних анґлійських кругах; а коли вчора виступала проти форм католицької Церкви, то розходило ся їй лише о то, щоби ті форми не ідентифікували з релігією. Тоді забрав голос

Семйонов. Ви є справдешними західни-

ми людьми — що є без сумніву честію — але з другої сторони є то також причиною, що ви могли вчора, розправляючи о Христовій Церкві, забути про єствованє цілої східної Церкви і що можете нині чудовати ся над католицькою літургією, не погадавши о тім, що она не може іти і в порівнаню з східною. Я зовсім не є беззглядним обожателем тої Церкви; єго формалізм разить мене в многих річах, а моїм ідеалом, як я вже о тім згадував, був би християнізм зовсім очищений з обрядів і зредукований до одной заповіді любови. Однак наші розмови довели мене до заключеня, що такий християнізм не був би загальною людською релігією, що християнізм мусить мати церковний вид, з свьіщенством, літургією, тайнами і т. д. то вже волю радше вид східної Церкви, як римської. Східна Церква переховала то все, чоґо брак закинули Всечеснійший протестантам, а заховала то далеко вірнійше як католицизм, бо має більше як Рим переховуючого духа, не має тої жилки постійної перерібки обрядів і форм віри, творити щораз більше нових свьят, нових богослужень, нових догматичних тез. Она подає народови стару віру, узмисловлену в красних обрядах, молитвах, свьіщенячих ризах, іконостасах, літургічних напівах, що в них народ лучить свій сміє з свьіщенячим, а то дороґоцінна скинія літургії є майже рівно так стаґа, як заключена в ній віра.

(Дальше буде).

Вільгельма. Десятки ліг Австро-Угорщина остає в тісній союзі з Німеччиною а цісар Вільгельм в поважній хвилі станув вірно при боці нашого монарха, а сі личні взаємини були рішачими для удержання мира в 1909 р. і будуть також в будучині могутою порукою мира.

Ся частина промови міністра гр. Еренталья про взаємини цісаря Франц Йосифа і Вільгельма і обидвох союзних держав найде неперечно голосний відгомін також за границею і поясняє вельми виразно сучасну політичну історію. Міністер виказав наглядно, скільки причинив ся цісар Вільгельм до удержання мира і як він і тепер на з'їзді в Почдамі ділав в тім напрямі.

Однак міністер не вдовольнив ся тільки збиваннем нападів опозиційних делегатів на політику заграничну Австро-Угорщини і на тридержавний союз, але виступив також із свого боку з критикою противників і вказав на се, соціал-демократи звичайно представляють все те в лихій світлі, що роблять монархи і їх міністри, і осуджують кождо політику окрім соціал-демократичної. Однак як довго соціал-демократи не зробили нічого позитивного, не можуть зробити ніякого вражіння своєю критикою. Колиб однак колись здійснили ся їх ідеї, чого міністер не сподіває ся, то тоді настане такий лад, а властиво розлад, що вплив соціал-демократичних ідей на широкі верстви населеня скоро щезне.

Чи годить ся дораджувати займати ся спиритистичними досвідками?

(Дальше).

З помежи духів одна лише душа не є ані сущно добра ані сущно зла. Бо коли би душа була сущно доброю або сущно злою, то мусіла би всі душі бути або добрими або злими. Однак так не є; отже душа не є сущно злою. Се що не є ані сущно добрим, ані сущно злим, то не є ані добрим ані злим з своєї природи. Колиж щось не є ані добрим ані злим із своєї природи, то на него мусять впливати внішні якісь причини, щоби то зробити або добрим або злим, відповідно до природи ділаючої причини. Ходять лиш о одво, а іменно, щоби се, на що ділає внішна причина, було податне, щоби на него могла ділати ся внішна причина.

Коли придивимо ся нашій душі, то побачимо, що всі вчислені услівя у неї находять ся. І так: знаємо з досвіду, що людска душа є сама зі себе рівнодушною на добре і зло.

Під рівнодушністю не розуміємо се, що називає ся рівнодушністю в щоденнім язичі; але під рівнодушністю розуміємо той стан душі, коли она не є ще ні доброю, ні злою. Такий стан душі видимо у новонародженої дитини і той стан зістає так довго, доки під внішними впливами не зачне у неї формувати ся такий стан, який називаємо добрим або злим. Хотяй першими чинниками впливаючими на доброту чи злобу чоловіка є люди, то всеж таки они не є тими чинниками послідними, але тільки найбільшними. Крайніми же або послідними причинами, які впливають на додроту або злобу чоловіка, можуть бути тільки первні добра або зла, то значить, тільки такі ества, що є із своєї природи добрими або злими.

А що Бог сам через себе, отже із своєї природи єсть добрим, а ангели добрими лиц через Бога або іншими словами, що Бог є жерелом доброти, а добрі ангели є вправді із своєї природи добрі, але лише о стілько, о скільки Бог переляв на них свою доброту, то із того слідує логічно, що мусить бути якийсь принцип або первень, котрий би був із своєї природи злим, і у котрого би всяке частне зло неначе випливало із свого жерела. А що Бог і добрі ангели є із своєї природи добрими, як се уже сказано в горі, і через те не можуть бути початком зла, якого ествоване не є ніхто в силі заперечити, то мусить бути якийсь інший принцип, від котрого походить всяке частне зло, без огляду на се, як ми сей принцип назвемо: чи

дияволом, чи злим духом, чи сатаною, чи духом збиточником, чи як небудь инакше. Хто відкине первень добра, чи первень зла, сей не зможе ніколи прийти до правдивого понятя добра і зла і тому видимо, що ті, котрі перечать ествованє Бога, чи ествованє диявола, затирають ріжницю помежи добрим і злим і не видять добра і зла навіть там, де оно насуває ся їм перед очи, або доходить до тої степені нелогічності, що називають добре злим, а зло добрим. Таке замішанє в душі спроваджують звичайно пристрасти або і зла воля, коли чоловік не боров ся з ними завчасу і піддав ся принципови зла без борби.

Тому недоказаним та неоправданим припущенєм є се, що твори вселенної підлягають поступенній еволюції, так ще більше неоправданим є твердженє, що крім людських душ нема інших духів, і що ті душі є пічим більше, як тільки силою, а Бог тільки сумою тих сил.

Неоправданим є твердженє еволюції, бо ложність его показує ся з того, що від більше тисячок літ т. зв. від часу як люди стали записувати свої поміченя, нема найменшого навіть сліду, щоби повстав не то який рід, але навіть яка небудь порода, бо ті породи, які тепер відкривають, то є уже давно ествуючі, а тільки люди о них не знали; але се твердженє є бодай логічне; але твердженє, що людска душа є силою, а Бог силою тих сил, є не тільки беззглядне, або, як кажуть, схоплене звоздуха, але крім того ще і нелогічне. Для того мусимо ся запитати: Чи маєть твердженє автора „Potęgi spirytizmu“ яку доказову силу?

(Дальше буде).

Політичний огляд.

Австро-Угорщина.

Німецко-чеські переговори в Празі, котрі спершу розбуджували такі надії, опинили ся тепер знов на вельми невїрадній точці. Німецкі представники вважають, що они майже розбили ся, а Чехи також не сподівають ся успішного по них висліду. Вину сего некорисного звороту приписують впливам чеських радикалів і хліборобників, котрі з партійно тактичних поводів не хотять прийняти на себе одвічальности за порозумінє. Чеські радикали думають, що сойм і тоді був би безділний, колиб дійшло до порозуміня тільки між Німцями, молодочехами, чеськими радикалами і великими консерват. власниками. Інші чеські сторонництва піддали ся напорови чеських радикалів і вже деякі зроблені уступки знов відкликали. Тим способом витворило ся положенє, котре розвіяло майже всякі надії на успіх. Також в правительствених кругах не мають надії, щоби положенє поправило ся і тому є намір замкнути чеський сойм, наколиб ще в останній хвилі не блиснув промінь надії на якийсь успіх.

Перед замкненєм сойму мавби ще міністер предсідник бар. Бінерт порозуміти ся з провідниками німецких сторонництв соймових а також намісник має явити ся у Відні перед тим. Чи також з чеськими провідниками пересправляти ме бар. Бінерт, поки що невідомо.

Мимо невідрадного стану переговорів німецкі представники мають в підкомісії для шкіл народних меншостей зазначити своє становище в сій справі. Німці не згоджують ся на начерк закона про школи меншостей предложений пос. Челяковским і на т. зв. lex Квічала, а хотять подати власний начерк, котрим мають для чеських дітий в німецкій язиковій области обезпечити науку чеської мови.

Намісник гр. Куденгофе переговорював з провідниками Німців і Чехів і заявив, що правительство мимо спізненої пори для робит парламентарних готово ще лишити якийсь час на німецко-чеські переговори. Положенє опинило ся отже на самім вістрі, а хоч все ще не збуває по обидвох боках доброї волі, щоби дійти до порозуміня, то насуває ся питанє, чи при обопільному роздратованю і утомленю зможуть обі сторони здобути ся на потрібну силу для довершеня найтруднійших задач порозуміня.

На засіданю австр. делегації в дальшій розправі над міністерством загр. справ промовляв др. Реннер і обговорював „династичну політику“, а при тім зачіпив у своїх виводах цісаря Вільгельма і Габсбурску династію, за що візвав его місто-предсідник Чиглярж до порядку. Рішучу відправу дав на виводи соціаліста Реннера вже німецко-вольнодумний дел. Нічше, а христ. сусп. дел. др. Штумпф зазначив, що остання промова містобурмістра віденського Порцера з нагоди напастий римского бурмістра Натана на свят. Отця була зовсім оправдана, бо католики мають право і обовязок виступати в обороні катол. Церкви. На кінці засіданя виголосив замітну промову міністер гр. Еренталь про великі питання заграничної політики, а сю промову обговорюємо задля єї значіня на передовім місци нашого дневника.

Дальшу розправу перервано, а на слідуєчим засіданю забрав слово дел. Єнджейович. Вказавши на миролюбивість цісаря і справність нашої армії, що причинило ся головно до удержання мира підчас пересилєня викликаного прилукою Босни й Герцоговини, звернув ся бесідник до справи новославізму. Треба відріжнити славяньску справу в нашій монархії від тої справи поза границями Австро-Угорщини, від змагань т. зв. новославізму. Се утопія, вірити в тіснійше зближенє Славян поза їх держатною приналежністю. Поляки є за порозумінєм Славян, але в границях монархії. Між Поляками, Чехами і полудневими Славянами приязні взаємини політичні, економічні і культурні. Поляки поборювали національний радикалізм, Неославізм, що заняв місце панславізму, змагає поза границі монархії. Ті, що дали почин до новославізму, забувають про історичні індивідуальности й минувшість поодиноких народів, про західну й східну культуру, котра нас ділить та про релігійні ріжниці. З одного боку є православіє, злучене в Росії тісно з державним організмом, з другої католицизм, котрого тримають ся Поляки. Коли неославізм має яке практичне значінє, то нехай передусім переведе угоду між народом російским і польским. Однак від часу оповіщеня конституції в Росії не наступило поліпшенє, але радше погіршенє. Бачимо се в Фінляндії, в Польскім Королівстві і усіх провінциях, заселених іншими народами. Тому новославізм не має тепер ніякого значіня. Для межидержавного становища монархії найважнійшим услівєм є порозумінє всіх народів. Бажаємо згоди між Чехами і Німцями, сподіваємо ся, що і змаганя наші до порозуміня в Галичині будуть здійснені.

Дел. Крамарж назвав всі способи оправданя прилуки правничними кручками. Ліше станути отверто на становищі сили на пруский лад. Небезпечно уважати союз справою серця, бо у двох третин населеня Австрії справа представляє ся инакше. Коли мине одушевленє прилукою, Австрия стане цілком відокремленою, скоро з Росією може говорити тільки через Берлін. Прилука Туреччини до тридержавного союзу захитала європейскою рівновагою. Бесідник виступає проти політики гр. Еренталья, бо він покинув думку як найтіснійшого зближеня з Росією. Прилука знищила ту ідею, а дріт веде тепер на довго до Берліна.

Дел. Доберніг виказує, що новославізм змагає до злуки Славян в інтересі Росії і зменшеня німецких впливів в Австрії.

Дел. Горський годить ся з Крамаржом, щоби змагати до зближеня з Росією. Особливо супроти зросту революційного руху в Європі повинно прийти до союзу між Австрією, Росією і Німеччиною.

Дел. Герман зазначив, що Поляків до живого тронули виводи австрійських послів, котрі заявили, що австрійські Німці приневолєні виступити проти Поляків. Відтак згадав про лист гр. Бобрінского, оповіщений в „Новомъ Времени“ про жульиньску справу, хоч слідство в тій справі ще не покінченє. Бобрінський осуджує там поведєне з 4 міліонами „Русских“ в Галичині, на Буковині й Угорщині. Бесідник лишає Русинам розправити ся з Бобрінским що до загарбання галицких Русинів російскими „братами“. (Дел. Цегльнський: Поляки попрають москвичів). Мніні. В згаданім листі оповідає Бобрінський, що один ученик не послухав польского учителя, котрий казав ему відмовляти по польски „Отче наш“, відповідаючи, що як „Русский“ тільки по „русски“ буде молити ся і за те польский учитель

